

УПРАВЛІНСЬКИЙ СУПРОВІД СИСТЕМИ РОБОТИ ІЗ ЗДІБНИМИ ТА ТАЛАНОВИТИМИ ДІТЬМИ

Кравченко В.В.

Україна, м. Бердянськ,

Андріївська спеціалізована різнопрофільна школа I-III ступенів

Наше суспільство, роблячи крок від постіндустріальної цивілізації до цивілізації інформаційних технологій, усе гостріше відчуває потребу в людях, які матимуть фундаментальні знання в різних галузях життєдіяльності й умітимуть адаптувати їх до постійно змінюваних умов своєї життєдіяльності, будуть активно розбудовувати суспільну інфраструктуру з використанням найсучасніших технологій. Підготувати нову генерацію національної інтелектуальної еліти відповідно до змінених суспільних умов покликана школа. Вона повинна забезпечити всебічний розвиток індивідуальності людини як особистості та найвищої цінності суспільства на основі виявлення її задатків, здібностей, обдарувань і талантів. У Доктрині національної освіти, що визначає стратегію й основні напрямки розвитку освіти України в XXI ст., зазначено: «Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості».

Обдаровані діти складають резерв інтелектуального піднесення будь-якої нації. На сьогодні в Україні проблема обдарованості, творчості, інтелектуалу виходить на передній план у державній політиці, визначаючи пошук, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді, стимулювання творчої праці, захист талантів.

Тому **актуальність досвіду** полягає у розкритті оптимальних умов для формування інтелектуального потенціалу школярів шляхом їх всебічного розвитку.

Педагогічний колектив школи завжди пам'ятає слова В. Сухомлинського: «У дитині ми повинні бачити завтрашню дорослу людину, – ось в цьому, мені здається, і полягає життєва мудрість батька, матері, педагога. Іншими словами – потрібно вміти любити дітей». Тому своє **завдання**, як заступника директора з навчально-виховної роботи, вбачаю у створенні ефективної системи управління роботою педагогічного колективу з талановитими, здібними та обдарованими учнями, щоб у стінах школи ніколи не згасав вогонь творчості і любові.

Система цієї роботи:

- відповідає нормативно – правовим актам з цього питання;

- враховує специфіку школи – спеціалізована різнопрофільна;
- відповідає сучасним педагогічним підходам, концепціям та теоріям з даного питання;

- реалізує основні принципи особистісно орієнтованого навчання і виховання;
- покликана максимально розкрити індивідуальні особливості і здібності дітей;
- сприяє розвитку творчої обдарованої особистості учня, його самореалізації;

Практичне значення даної роботи полягає у створенні цілісної, саморегульованої системи щодо виявлення і підтримки обдарованої молоді, розвитку та реалізації інтелектуальних та творчих здібностей школярів, що мають підвищений рівень мотивації до навчання.

Теоретичне обґрунтування. Питанню визначення поняття обдарованість присвячена низка робіт зарубіжних психологів і педагогів. Відомі визначні дослідження у галузі психології обдарованості Д. Гілфорда, П. Торренса, Ф Баррона, К. Тейлора. На основі ідей психологів Д. Керрола і Б. Блума їх послідовниками була розроблена методика навчання обдарованих дітей. У нашій країні педагогіка дитячої обдарованості почала розвиватися як наука наприкінці XIX на початку XX століття. П.Ф. Кацтерев, В.П. Вахтеров, А.Н. Острогорський, А.П. Модестов, Л.Ф. Зеленкевич, Б.І. Грінченко та інші фахівці розробляли наукові й практичні основи діагностики та підтримки обдарованих дітей. Сучасні дослідники О. Матюшкін, Ю. Гільбух, В. Моляко, О.Рибалка, О. Балл, І. Бех, Б. Теплов, Л. Виготський, Г. Костюк та інші розглядають поняття «обдарованість», вивчають її особливості.

Обдарованість — це не лише своєрідне поєднання здібностей людини, а й своєрідний сплав її особистісних якостей. Розвиток і виховання обдарованих дітей вирішує проблему формування творчого потенціалу суспільства. Виховати з обдарованої дитини особистість, адаптовану до складностей сучасного життя, досить важко. У розвитку творчих можливостей учнів велике значення має випереджальний характер навчання й виховання. Його обґрунтував відомий психолог Л. Виготський і пояснив так: «Лише те навчання є добрим, яке передує розвиткові дитини, тобто спонукає дитину до життя, пробуджує та приводить у дію низку внутрішніх процесів розвитку».

Технологія реалізації проблеми

Підтримка та розвиток обдарованості є одним із пріоритетних напрямків роботи адміністрації школи. Вона здійснюється відповідно до таких документів державного рівня: Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»; Указу Президента

України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді»; наказу МОН України «Про затвердження Плану всеукраїнських і міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2014 рік»; «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності».

Відповідно до Положення про методичну службу у школі працює творча група вчителів з реалізації проблемної теми «Забезпечення всебічного розвитку дитини як компетентної особистості, її нахилів і здібностей у процесі навчання і виховання». Вона спрямувала роботу на удосконалення системи пошуку та розвитку здібних і обдарованих учнів.

Робота з дітьми, що мають підвищений рівень мотивації до навчання, розпочинається з їхнього пошуку. Компонентами системи пошуку та виявлення є:

- психодіагностика (критерії: лідерські якості, ерудиція, оригінальність, об'єктивність самоаналізу);
- урок (критерії: нестандартність мислення, рівень творчості, пізнавальний інтерес, ерудиція);
- факультативи, спецкурси (критерії: неординарність підходів, наполегливість, допитливість, оригінальність);
- бібліотека: (критерії: допитливість, глибокий інтерес, критичне мислення);
- учнівські олімпіади, конкурси, захисти творчих робіт (критерії: інтелектуальні здібності, нестандартність мислення, багата лексика, ерудиція, здатність пошуку, аналізу).

На першому етапі виявлення здібностей і обдаровань дитини проводиться всебічне спостереження за її діяльністю, перебігом розумових процесів.

Наступний етап - проведення дослідження психічного стану учнів і їх інтересів шляхом власної оцінки та суб'єктивної оцінки дорослих. Схильність до інтелектуальної обдарованості практичним психологом шкільної вищої освіти виявляється під час визначення психологічної готовності першокласників до школи (Сироватко-Байер), рівня розумового розвитку (Амтхауер) учнів 4 класу, розвитку інтелекту (ШТУР) учнів 9 класів. Здійснюється аналіз навчальних досягнень учнів, які мають схильності до обдарованості.

І нарешті - поглиблена діагностика інтелектуально-когнітивних та мотиваційно-особистісних компонентів. Це оцінка продуктів власної творчої та інтелектуальної

діяльності, тестування за певним пакетом методик (Тест «Опитувальник пізнавальної активності», тест «Опитувальник мотивів навчання», Тест «Графічний образ» автор П. Торренс, тест «Виявлення творчих здібностей», опитувальник «Творчий потенціал» та ін..) Внаслідок психологічного супроводу визначається ступінь обдарованості учнів, їх досягнень, порівнюються творчі характеристики відносно віку, прогнозується подальша діяльність.

У роботі з категорією здібних і обдарованих учнів вчителі керуються такими принципами:

- принципом індивідуалізації навчання;
- принципом підняття ролі позаурочної діяльності;
- принципом створення умов для спільної роботи учнів за мінімальної участі вчителя.

Методичною службою школи задля покращення роботи з учнями, що мають високий рівень мотивації створено програму «Обдарованість», з метою забезпечення ефективності її функціонування складено заходи. Систематично поповнюється інформаційний банк даних «Обдарована дитина».

Основною формою системи навчально-виховного процесу в школі є урок. У роботі з обдарованими дітьми використовуються такі форми навчання: індивідуальні, фронтальні, групові. Фронтальні заняття – дискусії, семінари, організаційно-діяльнісні ігри, рольові ігри. Групові заняття – постійні групи із зміною функцій їх учасників, груповий поділ класу з однаковими та з різними завданнями. Заслужують на увагу дискусійні форми (симпозіуми, дебати, «круглі столи», ділові бесіди типу інтерв'ю, семінарські заняття).

Особлива увага надається інноваційним технологіям та інтерактивним методам навчання. Обдаровані учні організують роботу у «малих» та «великих» групах, під час «Мозкового штурму» висловлюють найоригінальніші та найсміливіші думки, при цьому усвідомлюють свій особистий внесок у зроблене. Інтерактивний метод «Займи позицію» сприяє організації обговорення дискусійного питання в класі і дає змогу обдарованим дітям проявити себе: вільно висловлювати думку та удосконалювати навички спілкування. У результаті застосування інтерактивних методів підвищився рівень пізнавальних інтересів учнів.

Серед засобів навчання важливе місце займає дидактичний матеріал, який використовується для залучення учнів до роботи з книгою та іншими джерелами

інформації, для організації самостійних робіт на уроці та вдома, а також для оперативного контролю рівня знань.

Ефективність проведення самостійної роботи учнів щодо пошуку та дослідження інформації залежить від дотримання багатьох вимог: доступності завдання, проведення вчителем інструктажу, підготовки списку додаткової науково-популярної літератури, відповідність відведеного часу обсягу та ступеню складності завдань, диференціації завдань, поєднання індивідуальної і групової форм організації навчальної діяльності, використання контролю та самоконтролю для визначення результатів роботи.

Освітні потреби учнів задовольняє організація навчання у спеціалізованих класах із вивченням англійської мови (8, 9-А,Б класи) та у класах із профілями української філології (10, 11-Б класи) та екологічним (11-А клас). До варіативної складової навчальних планів уведено спецкурси, курси за вибором:

«Комп'ютерна графіка» (8 кл.); «Основи веб-дизайну» (9-А,Б кл.);

«Основи машинопису та діловодства» (10 кл.);

«Розв'язування задач з генетики» (11-А);

факультативи:

«Практикум із синтаксису простого речення» (10 кл.).

«Практикум із синтаксису складного речення» (11-Б кл.).

Це сприяє створенню умов для поглибленого вивчення окремих предметів, розвитку пізнавальної активності та творчих здібностей школярів, визначення ними сфери майбутньої професійної діяльності.

Важливий чинник розвитку обдарованих учнів та виявлення ще не проявлених творчих обдаровань чи здібностей - система позакласної та позашкільної виховної роботи, олімпіади, конкурси, змагання, де кожній дитині надана можливість реалізувати себе.

Робота із здібними та обдарованими дітьми є пріоритетним напрямком у діяльності педагогічного колективу, це питання постійно на контролі в адміністрації школи: розглядається на засіданнях педагогічної ради: («Психолого-педагогічний супровід здібних і обдарованих дітей в умовах сучасної освітньої системи», листопад, 2014 р); на нарадах при директорові, на засіданнях шкільних методичних об'єднань.

В школі функціонує науково-методична рада, яка розробляє стратегію викладання, визначає наукові проблеми, які потребують дослідження, виробляє методичні поради, вивчає досвід роботи колег інших шкіл і організовує роботу методичного семінару. Також на засіданнях науково-методичної ради розглядаються

питання: організація роботи з обдарованими учнями, проведення шкільного етапу та підготовка до участі у районному та обласному етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін, у Міжнародному конкурсі з української мови і літератури ім. Т.Г. Шевченка та у конкурсі знавців української мови ім.П. Яцика.

Можна стверджувати, що залучення учнів до участі в олімпіадах, турнірах, конкурсах різних рівнів у школі є системним, а робота з підвищення показників результативності – пролонгованою та цілеспрямованою.

Відповідно до наказів по школі «Про управлінське супроводження підготовки здібних і обдарованих учнів до інтелектуальних змагань» організована підготовка учнів, що мають високий рівень мотивації, до участі у Всеукраїнських учнівських олімпіадах. Розпочинається вона на початку навчального року і охоплює урочну (навчальна діяльність на уроках) та позаурочну (гуртки, додаткові індивідуальні заняття розвиваючого характеру та ін.) систему роботи. Діти працюють із науковою, статистичною та енциклопедичною літературою, розвиваючими кросвордами, вирішують цікаві завдання, виконують експерименти, складають схеми.

Результати участі учнів школи у II та III етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад:

Навчальні роки	II етап					III етап				
	К-ть уч.	К-ть призерів	З них посіли			К-ть уч.	К-ть призерів	З них посіли		
			I м.	II м.	III м.			I м.	II м.	III м.
2012-2013	66	29	3	14	12	5	3			3
2013-2014	59	20	3	7	10	5	3	1	2	
2014-2015	44	20	4	3	13	5	2		1	1

Щороку команда школи у II етапі олімпіад набирає високу кількість балів і за рішенням журі займає I місце серед команд шкіл району. Наші учні – переможці II етапу - запрошуються для участі в обласних олімпіадах і виборюють призові місця або входять у першу десятку (IV, V м.).

На виконання Указу Президента України від 24.04.2006 № 612 «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» та наказів по школі «Про організацію роботи з обдарованими дітьми» школярі залучаються до дослідницької роботи та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН. З метою

організації належної підготовки на уроках, на заняттях гуртків та факультативів, на додаткових індивідуальних заняттях застосовуються різні форми та методи навчання: частково-пошукові, проблемно-пошукові та пошуково-дослідницькі. Діти працюють з інформаційно-довідковою літературою і з вітчизняною та світовою електронною базою.

З метою підвищення мовної культури учнів, розвитку їх творчих здібностей та популяризації творчості Тараса Шевченка у школі проводиться I етап Міжнародного мовно-літературного конкурсу. Його переможці беруть участь у II (районному) етапі.

**Результати участі школярів
у конкурсі з української мови і літератури ім.Т.Г.Шевченка**

Навчальний рік	II етап			III етап			Всеукраїнський етап		
	I м.	II м.	III м.	I м.	II м.	III м.	I м.	II м.	III м.
2012-2013		2	1						
2013-2014	1	2		2 - IV м.					
2014-2015	1	1	1	1	1 - IV м.				

Учні школи є учасниками Всеукраїнських та Міжнародних інтерактивних конкурсів, що сприяє підвищенню їх пізнавального інтересу до вивчення предметів.

**Результати участі школярів у Всеукраїнському інтерактивному конкурсі
«Колосок»**

Навчальний рік	Кількість учасників	Одержали сертифікат	
		«Золотий колосок»	«Срібний колосок»
2012-2013	46	29	24
2013-2014	35	11	16
2014-2015	36	8	27

**Результати участі школярів у Міжнародному математичному конкурсі
«Кенгуру»**

Навчальний рік	Кількість учасників	Одержали сертифікат	
		відмінні	добрі
2012-2013	64	2	29
2013-2014	68	6	45
2014-2015	46		

Результати участі школярів у Всеукраїнському фізичному конкурсі «Левеня»

Навчальний рік	Кількість учасників	Одержали сертифікат	
		відмінні	добрі
2012-2013	17	1	8
2013-2014	12	2	6
2014-2015	11		

Результати участі школярів у Всеукраїнському конкурсі «Патріот»

Навчальний рік	Кількість учасників	Одержали сертифікат		
		золотий	срібний	бронзовий
2012-2013				
2013-2014				
2014-2015	21			

Результати участі школярів у конкурсі з англійської мови «Грінвіч»

Навчальний рік	Кількість учасників	Одержали сертифікат		
		золотий	срібний	бронзовий
2011-2012	21	1	2	8
2012-2013	33	8	3	3
2013-2014	39	12	4	2
2014-2015	36			

Результати участі школярів у Всеукраїнських інтерактивних конкурсах

Конкурси	«Галлус»	«Геліантус»	«Історик-юніор»	«Еколог-юніор»	«Технік-юніор»	«Бобер»
2013-2014 К-ть учасників	5	20	32	11	16	6
	2-срібних 2- учасн.	1-дипл. I ст. 1-дипл. III ст 8-грамоти 10-учасн.	8-відм. 14-добр. 10-учасн.	1-відм. 9-добрий 1-учасник	1-добрий 15-учасн.	2-добрий 2-відмін.

2014-2015 К-ть учасників		57	28	10	13	8
			12-відм. 7-добрий	2-відм. 5-добрий	4-добрий	

Учні школи є активними учасниками інтелектуальних конкурсів та конкурсів учнівської творчості.

2013-2014 н.р

«Об'єднаймося, брати мої...» (ІІ місце)

«Космічні фантазії»

Обласний очно-заочний конкурс «Безпека та мир в Україні» (відзначено грамотою)

«Я хочу жити в якісному світі»

Конкурс фоторобіт «Екоглоб»

Конкурс рефератів «Тварини у живому куточку»

2014-2015 н.р.

Всеукраїнський фестиваль-конкурс соціальної реклами «Україна - єдина»

Обласний конкурс пошукових робіт «Твої герої, Запорізький край»

Обласний тур Всеукраїнської експедиції «Історія міст і сіл України»

Обласний конкурс дитячої та юнацької творчості «Країна моя – Україна» - (3 фотороботи, 1- ІІІ місце)

Обласний очно-заочний конкурс «Безпека та мир в Україні» (3 роботи)

«Космічні фантазії»

«Птах року – серпокрилець чорний»

«Юний селекціонер»

Кампанія «Вишнева Україна»

Всеукраїнська експедиція учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна».

Фізичне виховання та спортивно-масова робота проводиться відповідно до вимог нормативно-правової бази. Фізкультурно-оздоровчі заходи і спортивно-масова робота є складовою частиною річного плану роботи школи і передбачає проведення спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходів. Традиційно у школі проводяться масові спортивно-оздоровчі заходи: дні здоров'я, День фізкультури і спорту, ігри, конкурси з

елементами спортивних ігор («Тато, мама і я - спортивна сім'я», «Веселі старти», «Козацькі розваги» та інші). Організуються змагання із масових видів спорту:

- футболу;
- баскетболу;
- волейболу;
- легкої атлетики.

У школі проводяться заняття у спортивних секціях, чотири групи відвідують 66 учнів закладу.

Шкільні команди беруть участь у всіх спортивних змаганнях та заходах, що проводяться в районі і досягають високих результатів.

Результати участі учнів школи у районній спартакіаді учнівської молоді

	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Легкоатлетичний крос	I м.	-		-			
Легка атлетика	I м.	I м.				I м.	
Шахи	III м.	VII м.		I м.	III м.		
Шашки					I м.		
Теніс					I м.	II м.	
Баскетбол	I м.	I м.	Хл. – I м. Дівч. – II м.	р.- I м. обл.-II м	I м		II м
Волейбол	Хл. – I м. Дівч. – II м.	Хл. – IV м. Дівч. – II м.	Хл.- IV м. Дівч. – I м.	II м.	II м.	II м.	
Гандбол						III м.	
Міні-футбол		III м.				IV м.	
ДПЮ	I м.	IV м.		II м.	I м.		
	I м. в районі	I м. в районі		I м. в районі			

Види змагань	2012-2013	2013-2014	2014-2015
з баскетболу на кубок М.С. Потапенка		I м.	I м
з баскетболу на кубок В.І. Кравченка	III	I м.	II м
з волейболу на приз «Весняночка»		II м.	

Висновок: Для України, яка прагне до статусу розвиненої, правової і демократичної держави, створення системи розвитку обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на цьому шляху. Нині і сама доля України залежить від того, наскільки ефективно будуть реалізовані інтелектуальні, творчі можливості її народу, кожного громадянина. Ось чому великого значення набуває науково-педагогічне вирішення цієї проблеми, зокрема вияв і розвиток здібностей і таланту кожної дитини, а також удосконалення системи роботи з обдарованими дітьми в загальноосвітніх навчальних закладах. Обов'язок адміністрації школи полягає у :

- побудові систему пошуку, відбору та діагностування рівня розвитку обдарованої дитини;
- створенні комплексу науково-методичних та навчальних матеріалів;
- забезпеченні організації педагогічного процесу так, щоб максимально розвинути здібності обдарованих дітей,
- розробленні конкретної програми роботи закладу освіти з цієї проблеми;
- розподілі варіативної складової робочого навчального плану, яка б максимально враховувала розвиток обдарованих дітей;
- розроблені конкретних методичних рекомендацій щодо індивідуальної роботи з окремих навчальних дисциплін з обдарованими дітьми;
- підборі та підтримці педагогічних кадрів відповідного рівня, які були б здатні сприяти творчій праці учня, виявляти ініціативу та професійну компетентність у цій галузі педагогічної діяльності;
- постійному вивченні педагогічної майстерності учителів, забезпеченні умови для їхньої самоосвітньої діяльності, підвищенні загальнокультурного та професійного рівня;
- відпрацюванні оптимальної системи контрольної діяльності учня і вчителя з позицій гуманізації освітянської роботи;

Я впевнена, що така система управлінської діяльності зможе забезпечити інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямовані на задоволення потреб держави, запитів особистості.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001.
2. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. - К.: Либідь, 2002. -112с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / Ілона Миколаївна Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.

4. Москалевський З.О. Система роботи з обдарованими дітьми// Директор школи. – 2012.- №9 - С.29-50.
5. Ралко В.М. Формування освітнього простору життєтворчості особистості в умовах загальноосвітнього навчального закладу// Заучу все для роботи – 2015. - № 5-6 – С. 65-68
6. Савченко О. Від управління школою до управління навчанням і розвитком кожного учня. // Пед. газета. - 2010. - № 9. - 68 с.
7. Тітова О.О., Власенко Л.В. Інноваційні методи управління сучасною школою. //Управління школою. – 2009. - №6. -С.7-25.